

DE DRUKFIETS VAN HET MUSEUM PLANTIN-MORETUS OP SCHOOL

Binnenkort krijgt jouw school bezoek van **De Drukfiets** van het **Museum Plantin-Moretus**. Met De Drukfiets komt een ervaren drukker tijdens de middagpauze naar school. Op de pers van deze **mobiele drukkerij** drukken de leerlingen een affiche. Ze kiezen een drukvorm, krijgen zelf een inktrol in handen om de letters in te inkten en rollen de pers over de drukvorm en het papier. Zo maken ze al doende kennis met oude druktechnieken. Om jouw leerlingen voor te bereiden op de komst van de drukker geven we hier enkele tips en tricks mee. Je kan er ook na afloop van de activiteit mee aan de slag. Aan jou de keuze. Veel plezier ermee!

INTRODUCTIE VOOR DE LEERKRACHT

Het Museum Plantin-Moretus vertelt het verhaal van de **familie Plantin-Moretus** en de **geschiedenis van de boekdrukkunst**. Het museum, dat is het historische huis van de drukkersfamilie, de drukkerij, een kunstcollectie, twee bibliotheken en een prachtige binnentuin.

Christoffel Plantijn (ca. 1520-1589) bracht zijn drukkerij en uitgeverij in 1576 onder in de 'Gulden Passer' aan de Vrijdagmarkt. Zijn nazaten en opvolgers, de Moretussen, zetten zijn bedrijf nog zo'n driehonderd jaar verder. De 'Gulden Passer' bleef hun woning. Het huis werd uitgebouwd en verfraaid tot één van de mooiste woningen van Antwerpen. Unieke blikvangers zijn de nog compleet ingerichte en intact gebleven werkplaatsen van de oude Officina Plantiniana: de lettergieterij, de drukkerij met de twee oudste drukpersen ter wereld, de lettervoorraadkamer en de correctorkamer, de boekwinkel en het kantoor van de meester van de Gulden Passer uit de 16de, 17de en 18de eeuw.

PRAKTISCHE VOORBEREIDING

Leg onderstaande materialen vooraf klaar:

- Uitgeknipte letters in spiegelbeeld (zie achteraan dit document). Je kan de letters natuurlijk ook zelf op kaartjes schrijven. Voorzie eventueel verschillende uitgeknipte sets opdat de leerlingen in groepjes kunnen experimenteren.
- Enkele (fijne) verfborstels
- Een likje verf
- Enkele lege papieren
- Plakband
- Een spiegel

1. Het Museum Plantin-Moretus en Christoffel Plantijn

Vertel aan je klas:

Binnenkort komt er een drukker naar onze school. Hij wordt gestuurd door de mensen van het Museum Plantin-Moretus. Is iemand van jullie wel eens in dat museum geweest?

Om de leerlingen een impressie te geven kan je hen enkele [foto's](#) tonen of [dit filmpje](#) bekijken.

Ga verder:

Het Museum Plantin-Moretus op de Vrijdagmarkt in Antwerpen is een heel oud huis. Hier heeft vroeger ook een drukker gewoond. Zijn naam was [Christoffel Plantijn](#). Hij verhuisde van Frankrijk naar Antwerpen om er zijn eigen drukkerij op te starten. In zijn huis zijn heel veel dingen over zijn leven en dat van zijn familie verzameld. Christoffel woonde én werkte in dit huis. Hier werden boeken gedrukt en verkocht.

2. Letters en drukken

Wat doet een drukker?

Een drukker is iemand die teksten en afbeeldingen op papier drukt. Hij maakt allerlei drukwerk zoals boeken, kranten, reclame, ... Hiervoor gebruikt hij een grote machine, een drukpers.

Om het onderscheid te maken tussen “drukken” vroeger en nu vertel je het volgende:

Als je nu een tekst op papier wil afdrukken, is dat helemaal niet zo moeilijk. Je tikt de tekst in op je computer en geeft een printopdracht. De tekst rolt uit de printer in de layout en het lettertype dat je gekozen hebt. Heel simpel!

Vroeger ging dat helemaal anders. Je moest metalen lettertjes hebben in het lettertype dat je wilde gebruiken. Als je drukt, krijg je steeds het spiegelbeeld te zien van het origineel. De letters moesten dus in spiegelbeeld gemaakt worden. Met die letters werd de tekst letter per letter gezet. De letters werden vervolgens ingesmeerd met inkt, op de drukpers gelegd en afgedrukt.

Je kan [dit filmpje](#) tonen om het drukproces in de tijd van Plantijn te demonstreren. Het is een filmpje zonder tekst. Vertel erbij dat de letterzetter eerst met losse letters een tekst in spiegelbeeld heeft gevormd. Die legt hij, bij elkaar gehouden door een drukraam, op de drukpers. De drukker smeert de tekst in met inkt, legt er vervolgens een papier bovenop en haalt dat papier door de pers. Zo verkrijgt je een gedrukte tekst. Zolang de letters in goede staat zijn kan je de tekst zo vaak afdrukken als je wil.

3. En nu jullie!

Vertel aan je klas:

Iets wat vergeleken kan worden met drukken is stempelen. In de tijd van Christoffel Plantijn leek het drukken op stempelen in het groot.

Hebben jullie al eens gestempeld?

Kan iemand uitleggen hoe dat precies werkt?

Wie heeft al eens zelf een stempel gemaakt?

Met welk materiaal heb je dat gedaan?

Nu gaan de leerlingen zelf proberen om enkele woorden op papier te drukken om het principe van het drukken beter te begrijpen. In deze oefening komen de verschillende rollen die mensen vervulden binnen een drukkerij aan bod.

Maak gebruik van de uitgeknipte spiegelbeeld-letters. Begin bijvoorbeeld met het woord 'ster'.

Welke vier letters hebben we daarvoor nodig? In welke volgorde zetten we de letters?

Dit is de werkwijze:

- Eén leerling mag proberen de spiegelbeeld-letters in de juiste volgorde op een leeg blad papier te leggen. Hij is de **letterzetter**. Let op: ook de richting van de letters verandert. De 'S' moet dus rechts liggen, de 'R' links.

STER > RETS

- Daarna controleert iemand anders met de spiegel of het woord juist werd gezet. Kan je het woord in de spiegel correct lezen? Dan deed de letterzetter zijn werk goed en mogen de letters vastgekleefd worden op het papier.
- Vervolgens gaat iemand met verf over de letters (en enkel de letters).
- Tot slot drukt een leerling, de **drukker**, een tweede leeg blad papier op de vastgekleefde, overschilderde letters.
- Werd het woord juist gedrukt? Als je een boek maakt mogen daar natuurlijk geen fouten in staan. Daarom werd in de tijd van Plantijn ieder blad, als het gedrukt was, zorgvuldig nagelezen door een **corrector**.

4. Nog meer spelen met letters en woorden

Wil je meer doen met dit thema? Hier enkele suggesties:

- Toon een letter op het bord en laat de kinderen deze letter uitbeelden. Daarna toon je een woord en laat je de leerlingen dit woord uitbeelden (ieder kind een letter). Maak er zeker foto's van!
- Je kan de leerlingen zelf letterstempels laten maken. Bijvoorbeeld door een vorm uit spons, foamvel of dik karton te knippen. Daarmee kunnen ze stempelen.
- Als je drukt, krijg je steeds het spiegelbeeld te zien van het origineel. Je kan dit principe ook aan de kinderen uitleggen door hen een tekening of letter op één helft van een papier te laten schilderen. Terwijl de verf nog nat is, vouwen we het papier dubbel en komt de tekening nog een keer tevoorschijn, maar dan in spiegelbeeld.
- Kennen jullie het letterlied al? De tekst is geschreven op de melodie van 'Hoedje van papier' en hij gaat als volgt:

1, 2, 3, 4

Letter hier, cijfers daar.

1, 2, 3, 4

Geef mij letters maar!

Kijk eens wat een mooie P, een A, een O en ook een B

1, 2, 3, 4

Letters hier, cijfers daar.

1, 2, 3, 4

Geef mij letters maar!

5. Tot slot

Breng met je klas een bezoek aan het Museum Plantin-Moretus en kom nog veel meer te weten over hoe het er aan toe ging in het huis en de drukkerij van de familie Plantin-Moretus. Actieve, speelse, leerzame rondleidingen... Creatieve ateliers rond boeken en drukken... Ontdek onze activiteiten voor klein en groot [hier](#).

Wil je via mail op de hoogte blijven? Schrijf je dan in op de cultuurnieuwsbrief voor het onderwijs en kom als eerste alles te weten over wat het Museum Plantin-Moretus en andere Antwerpse musea en cultuurhuizen (bibliotheken, culturele centra, ...) te bieden hebben voor scholen. Je ontvangt deze nieuwsbrief maximum drie keer per jaar. Schrijf je [hier](#) in.

A B C D E F

G H I J K L

M N O P Q

R S T U V

W X Y Z